

kedéstől s a sportbeli optimizmusról szól, ezzel közvetve az osztályozás és a vizsgarendszer előnyeit dicséri? s amikor a szellemi munkabírásnak szinte határtalan fokozhatóságát fejtegeti s nyíltan vallja, hogy a mai tanuló ifjúság sokkal kevesebbet tud és jóval kevesebbet tanul, mint amennyit kellene és tudna, ezzel csattanós érvvel szolgál a szellemi túlterhelésnek úntig felpanaszolt réme ellen? Felette kapóra jönnek a középiskolai módszerről és az oktatás sikertelenségéről tett vallomásai is, melyeket a mi szociológusainknak különös figyelmébe ajánlok, mert ez talán mégis meggyőzi őket arról, hogy a magyar középiskolát nem sok joggal hurcolták a vádlottak padjára s az iskolát másutt is szívesen teszik a közvélemény bűnbakjává.

De nem folytatom. Igénytelen megjegyzéseimmel csak az iskolaigazgatót óhajtottam szolgálni, ami mindannyiunknak szent kötelessége. Ezzel mitsem vontam le a kiváló író művéből, mely eszmegazdagságánál fogva szüntelen gondolkodásra s eredményes összehasonlításra ösztönzi az olvasót.

KEMÉNY FERENC.

NEMZETKÖZI ÁRAMLATOK.

A nemzetköziségnek a szellemiek birodalmában való mind nagyobb térfoglalása szükségképen visszahatással kell, hogy legyen magára az iskolára és a közoktatásügyre. Mind sűrűbben jelentkeznek a szemhatáron kezdeményezések, tervek s javaslatok, melyek az eddigi szűk korlátok lebontását s a nemzeti keretek kiszélesítését célozzák. A német császár kezdeményezte német-amerikai tanárcsere legújabb szeme ennek a lassan érő folyamatnak. Ezeknek a törekvéseknek termékeny melegágyai a nemzetközi békekongresszusok, melyeknek közönységét — megengedem — jórészt utopisták és ideálisták, de kivétel nélkül jóhiszemű emberek teszik. Magam vagy tíz év óta veszek cselekvően részt ebben a mozgalomban s mondhatom: a békebarátok agyában a tanítás és nevelés ügyét illetőleg is sok nemes eszme és üdvös gondolat fogant meg, sajnos a nélkül, hogy az ige mindenkor testet öltött volna. Az ifjúságnak emberségesebb szellemben való nevelése, a tanítóságnak bevonása a békemozgalomba s a békére való nevelés munkájába,* olyan történelmi tankönyveknek megírása, a

* Az 1896-ban Bpsten megtartott nk. békekongresszusból kifolyólag e sorok írója Jókai-val egyetemben szerkesztett egy *«Felhívást az ifjúság nevelőihez, tanítóihoz s főleg a történelem tanáraihoz»* (megjelent a Tanár-egyesületi Közben 1897—98. 265. lap).

melyek a csaták és pusztítások rideg adatai helyett inkább a kultura áldásait s alkotásait ismertetik meg az ifjúsággal, stb. megannyi érdemes megnyilatkozása ezen kised csoport csendes munkásságának.*

Ma a békebarátok már elérkezettnek látják az időt, hogy ebben az irányban nagyobb s egyetemesebb célokra törjenek. A közelmúltban Luzernben megtartott XIV. nk. kongresszus napirendjén ugyanis a következő pont is szerepelt: *«Egy nemzetközi nevelési és oktatási rendszernek szervezése»*, tanulmányozása azoknak az eszközöknek és módoknak, melyekkel ez a rendszer a különböző fokú iskolákra alkalmazható volna; előkészítése egy közös eljárásnak a különböző nemzetek tanterveit, a bizonyítványok és oklevelek egyenjogusítását, a tanulók és hallgatók csereviszonyát illetőleg. Nyilvános megvitatása ezeknek a tételeknek a békeegyesületek részéről.»

Mielőtt minderről a magam véleményét mondanám el röviden, lássuk, hogy a Luzernben egybegyűlt békebarátok miben állapodtak meg.

A kongresszus erre vonatkozólag a következő határozatot fogadta el, mely szélesebb körben való méltatásra érdemes: Tekintve, hogy egy olyan tanítási rendszer, mely a különböző nemzetekbeli ifjakkal lehetővé tenné, hogy elemi-, közép- vagy főiskolai tanulmányaikat különböző országokban végezhessék el pályájuk károsítása nélkül, nagy előnyöket biztosítana részükre; tekintve, hogy ez az emberi lény javulását eredményezné, úgyszintén megjavítaná a különböző nemzetekhez tartozó egyének s magát a nemzetek között fennálló viszonyt is s lényegesen emelné az értelmiségnek tudományos és közművelődési állapotát: felkéri a különböző államok közoktatásügyi miniszteriumait, a) hogy az e célt szolgáló tárgyalásokat és szerződéseket vagy közvetlenül vagy a kormányok alakította nemzetközi értekezleten indítsák és kössék meg; b) hogy állapítsanak meg egy közös tantervet, mely minden ország bizonyos számú iskolájára kötelező volna, úgy hogy a tanulók egyik állam intézetéből nehézség nélkül léphessenek át a másik államéba előre megállapított feltételek alatt s oly vizsgálatok alapján, melyek nemzetközileg érvényes bizonyítványok és oklevelek kiosztására jogosítanak; c) hogy hivatalból gondoskodjanak azoknak a tanulóknak és hallgatóknak kicseréléséről, a kik már elegendő kép-

* Ebben a folyóiratban ismételtelen megemlékeztem a békemozgalomról és a nemzetközi törekvésekről. Igy: Nemzetközi iskolák (1896 74. l.). Tételek egy nemzetközi nevelés- és oktatásügyi kongresszus számára (1899. 398–400. l.). Nemzetközi pedagógiai könyvtár (1900. 137. l.). Béke-mozgalom és pedagógia (1902., 270. l.). Egyesület az ifjúságnak békés szellemben való nevelésére (1902. 271. l.).

zetséggel és fejlettséggel rendelkeznek; *d)* hogy alapítsanak egy *nemzetközi egyetemet*, melyet együttesen tartanának fenn és a melyben a nemzetek legjelesebb férfiai tanítanak mindazt, a mi az emberiség haladását előmozdítja, nevezetesen *α)* az irodalmak, tudományok és művészetek összehasonlító történetét, *β)* a jogtudományok, bölcsészetnek és neveléstudományok összehasonlító történetét, *γ)* a politikai, közgazdasági, társadalmi, jogi tudományokat és a humaniorákat.

A kongresszus egyúttal felhívja a békeegyesületeket, hogy folytassák a nemzetközi tanítási és nevelési rendszer szervezése érdekében megindított tanácskozásait s támogassák a közoktatásügyi minisztereket ebbeli törekvéseikben és bizottságot küld ki azzal, hogy az idevágó tanulmányokat átvegye, a javaslatokat tanulmányozza s az indítvány megvalósítása érdekében leghathatósabban járjon el.

*

Anélkül, hogy a felvetett eszmék nagy horderejét és a kezdeményezés érdemét legtávolabbról is kétségbe akarnám vonni, magának az ügynek érdekében helyén valónak találom, rámutatni a vállalkozás nehézségeire s a megvalósításra ajánlott módzatok fogyatkozásaira. Abban nem kételkedhetünk, hogy a *nemzeti irány kellő megővése mellett* előbb-utóbb sor kerül majd olyan reformokra, melyek a közszükségletnek megfelelően a különböző népeknek szellemi intézményeit, jelesen iskoláit egymáshoz közelebb fogják hozni s meg fogják szüntetni vagy legalább is csökkenteni azokat az adminisztratív és szervezeti nehézségeket, melyek következtében s érintkezés ma még úgyszólván csak exterritoriális területen s kivételesen lehetséges. Ámde ha valahol, úgy itt kell óvatosan lépésről-lépésre haladni: máról holnapra évszázados szokásokat, törvényekben gyökeredző intézményeket egy csapással megmásvítani nem lehet s nem is volna tanácsos. Már pedig mi úgy látjuk, hogy míg a kongresszusnak fent közölt programpontja igen helyesen beírta azzal, hogy az eszmét általánosságban körvonalozza, az elfogadott határozat kellesténél jobban mélyedt bele a részletekbe, miközben hol túlságba, hol tévedésbe esett s nagyon is időnek előtte kialakultnak vélt végső intézményekre csábította magát. Így hogy csak a legkiválóbb elienmondásokat és lehetlenségeket említsem, a határozat bevezetésében az elemi iskolásokat is be akarná vonni a csereviszonyba, néhány sorral alább azonban már önmagát korrigálja, midőn ennek feltételeként «elegendő képzettséget» követel. Hasonló túlzás és optimismus ezidő szerint még a vázolta «nemzetközi egyetem», a minek előkészítő fokozata a fennálló nemzeti egyetemeknek vagy legalább egynek olyatén refor-

malása, hogy abban különböző nemzetek fiai kezdetben pl. csak a nyelvekben anyanyelvi előadásokat tartsanak.

Még egy fontos, jóllehet alaki hibára kell utálnom. Értem azt, hogy a kongresszus, mely aligha volt pusztán tanférfiakból és illetékes pedagógiai szakemberekből összeállítva, nem csak hogy kezére akar jární a kultuszminisztériumoknak, hanem egyenesen felkínálja magát (*aider*). Hogy ez mennyire tapasztalatlan, mondhatnám laikus felfogásra vall, azt felesleges fejtegetnem azok előtt, akik a közoktatás hivatalos szervezetét és segédintézményeit csak némileg is ismerik.

Végül legyen szabad egyénileg és positiv értelemben hozzáárulni a felvetett fontos problémához. Erre talán feljogosít az a körülmény is, hogy a berlini «Blätter für höheres Schulwesen» című folyóiratban még 1900-ban közöltem egy cikkelyt, mely «*Tanárok világszövetsége*» címmel a Tanáregyesületi Közlönyben is megjelent s a most napirendre tűzött tételt számos elágazásával együtt felölelte. Azóta sem szüntem meg ezekkel a sokak előtt utopisztikusnak vagy legalább is nevetségesnek s meddőnek látszó dolgokkal foglalkozni, melyek mint nem egy jel mutatja, mind közelebb jutnak a valóság határához. Ennek elengedhetetlen feltételei azonban: a kölcsönös megismerés s megértés, alapos ismerete a különböző nemzetek tanügyi intézményeinek, szóval a szakférfiak előkészítő munkássága. Ezt pedig a siker reményével csak a többséget egyesítő központi testület s az irodalmi érintkezést megkönnyítő központi folyóirat megteremtésével lehet elérni. Mindkettő, s ezt hangsúlyozni óhajtom, *hivatalos* jellegű legyen, mert ilyen országos, sőt nemzetközi ügyeken magánemberek és magánvállalkozások vajmi keveset lendíthetnek.

Ezek az érvek s a tárgynak szeretete birtak arra, hogy a kongresszusnak ide vonatkozó tárgyalásaiban legalább közvetve részt vegyek s beküldjem két értekezésemet, melyek *Institut pédagogique international* és *Bulletin officiel et international de l'enseignement* címmel egy intézmény: a nemzetközi pedagógiai intézet és egy irodalmi közeg: a nemzetközi hivatalos tanügyi értesítő eszméjével foglalkoznak s azoknak életbe léptetését ajánlják. Mindkettőre ezen a helyen akkor fogok visszatérni, ha a tervezetéből kibontakozva a megvalósításhoz majd közelebb jutottak.

*

Mínt hogy tárgyunkkal összefügg, itt emlékszem meg a legutóbb Liège-ben tartott nemzetközi népoktatásügyi kongresszusnak két rokon határozatáról. Ott ugyanis megalakították a néptanítók nemzetközi szövetségét (*Fédération internationale des instituteurs*), melynek alap-

szabályai t. k. ezt mondják: «1. §. Minden ország néptanítóinak egyesületi vagy szövetségei között egy nemzetközi bizottság alakul, melynek célja, hogy tagjai között szoros barátságot és nemzetközi közösséget létesítsen s hogy előmozdítsa a népnek nevelését, a tanítók és tanítónők anyagi és erkölcsi felvirágoztatását és a népeknek egyetértését és testvérisülését.» — Ugyanakkor egyhangúlag és lelkesedéssel fogadták el Bodin kisasszonynak, a *Société de l'éducation pacifique* (a békés szellemben való nevelő egyesület) egyik alapítójának következő határozati javaslatát: «A Liégeben egybegyült tanítók és tanítónők fogadást tesznek, hogy hazájukba visszatérve, meggyőződéstől áthatott apostolai lesznek a népek testvérisülésének és az örök békének».

Vajjon voltak-e ott magyarok is s mitévők lesznek itthon?!

KEMÉNY FERENCZ

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

— Az Orsz. Közokt. Tanács ügyvivő alelnöke. A Tanácsot újjászervező szabályzat az ügyvivő alelnökre ruhazza a Tanács egész működésének vezetését és irányítását. *Beöthy Zsolt*, aki az újjászervezés óta 9 éven át töltötte be ez állást, a nyár elején lemondott. Utódjául *Fináczy Ernő* neveztetett ki, a Magyar Pædagogiai Társaság elnöke, a budapesti egyetemen a pædagogia ny. r. tanára, aki ezzel egy új vezető állásban érvényesítheti nagy munkaerejét a magyar közoktatásügy fejlesztésére.

*

— Közgyűlések. Az Orsz. Középiszkolai Tanács egyesület f. évi közgyűlését július 3. és 4. napjain Pécsen tartotta, szíves vendégszeretettel fogadva a város hatóságától és közönségétől. *Beöthy Zsolt* elnök megnyitó beszédében arra a vitára hivatkozik, amelyet a Társadalomtudományi Társaság rendezett a középiszkolai reform kérdésében. Főképen a vitának azon irányzata ellen emeli föl szavát, hogy «az életre nevelés jelszavával bizonyos animozitással illetik közép-oktatásunknak éppen azokat a mozzanatait, melyekben nemzeti jelleg és jelentősége jut kifejezésre». *Négyesy László* főtitkár jelentéséből kiemeljük mint az egyesület múlt évi működésének fontosabb mozzanatait: a tanárképzés gyakorlati részének szervezésére vonatkozó javaslatot, a szüneti fürdőkonviktusok megalapítását, a középiszkolai